

СЕМАНТИКО-ТЕМАТИЧНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ АЛЮЗІЇ У ТВОРАХ С. АГЕРН

Слово «алюзія» з'являється у багатьох європейських мовах уже в XVI столітті, але, незважаючи на давню традицію використання терміну «алюзія» в зарубіжному мовознавстві і літературознавстві, саме явище, що їм позначається, починає активно вивчатися лише наприкінці XX століття. Наявні на сьогоднішній день спроби побудови теорії алюзії виявляють складність і багатогранність досліджуваного поняття, вказують на важливе місце проблематики, пов'язаної з розробкою даного питання, в таких лінгвістичних дисциплінах, як стилістика, поетика, риторика, лінгвокраїнознавство, перекладознавство та ін. [2: 83].

Алюзія (від лат. *alludo* – натякати, жартуючи) – вияв текстової категорії інтертекстуальності, прийом художньої виразності, що змістовно збагачує текстову інформацію, створюючи численні асоціації за рахунок натяку на події, факти, персонажів інших текстів; є виявом безперервної діалогічності текстопородження, зокрема, художньої творчості [3: 24].

У ході дослідження було встановлено, що існуючі наразі семантико-тематичні класифікації алюзій виявилися недостатніми для аналізу обраних текстів. Тому було розроблено власну семантико-тематичну класифікацію алюзій, що нараховує 9 класів: 1) літературно-художні; 2) фольклорні; 3) кінематографічні; 4) пісенні; 5) біблійні; 6) газетно-публіцистичні; 7) культурологічні; 8) географічні; 9) історичні.

Найбільш уживаними виявилися літературно-художні алюзії (25%), особливо у тексті роману “A Place Called Here”; кінематографічні алюзії у тексті роману “The Book of Tomorrow” виявилися найчисленнішими (29%), що пояснюється змістовними особливостями аналізованих творів.

Найменшою частотністю стосовно текстів обох романів відзначено культурологічні алюзії (3%).

Звернемося до визначення функцій алюзивних засобів. О. О. Васил'єва розрізняє два види функцій: 1) текстоутворюючі і 2) жанроутворюючі.

Текстоутворюючі – це функції, що сприяють цілісності тексту. Жанроутворюючі – це функції, що відповідають за приналежність тексту до заявленого жанру. До текстоутворюючих відносяться такі функції: структурна, внесення нового сенсу, введення рекурентної теми, і, з деякими обмеженнями, створення характеристики персонажа, а також деякі інші. Структурна функція забезпечує цілісність побудови твору або співвіднесення структури алюзивного тексту зі структурою прецедентного тексту. Функція внесення нового сенсу забезпечує внесення додаткового сенсу в твір за рахунок текстового включення. Це текстове включення здійснюється шляхом неодноразової актуалізації в тексті

певних концептів, які можуть бути текстотвірними концептами твору. Наприклад: концепт СМЕРТЬ, концепт КОХАННЯ, концепт ЗРАДА та ін.

Жанроутворюючі функції включають створення комічного ефекту, забезпечення «прозорості» твору з позицій інтертекстуальності, а також певною мірою створення характеристики персонажа. Створення характеристики персонажа може бути названо подвійною функцією, тому що дана функція може діяти на рівні тексту і мати відношення до текстотворюючих функцій, а може створювати комічний ефект і, отже, бути жанроутворюючою [1: 17].

Текстовий потенціал алюзій, а також їх здатність підключати до передачі смислу інші семіотичні системи (музику, живопис, історію, архітектурні ансамблі, кіно тощо) зумовлюють розгляд алюзивних утворень в термінах концептуального підходу. Застосування когнітивної парадигми при дослідженні алюзій показало, що алюзивні утворення апелюють (безпосередньо або опосередковано) до базових концептів аналізованих текстів, якими виявилися концепти ПОШУК + ШЛЯХ ("A Place Called Here") і ШЛЯХ + ПОШУК ("The Book of Tomorrow"). Може спостерігатися апеляція до одного або двох базових концептів одночасно.

Проаналізовані алюзії можуть реалізуватися як концепти двох типів: концепти-сценарії (12%) та концепти-поняття (88%). Така концептуальна природа алюзій забезпечує їх значний текстовий потенціал.

Вивчення текстових та текстотвірних властивостей алюзій показало значну багатофункціональність алюзивних утворень. Вони можуть виконувати наступні функції: 1) структурну (11%); 2) описової або прихованої характеристики персонажів, а саме зовнішності, характеру, рис поведінки (37%); 3) створення деяких відтінків психологічної атмосфери (52%).

Таким чином, характерною рисою функціонування алюзивних утворень у досліджуваних текстах є створення комічного ефекту, який накладається та супроводжує актуалізацію зазначених вище функцій. Дана риса може розглядатися як стильова стосовно творчості С. Агерн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Васильева Е. А. Функциональная специфика аллюзивных текстов (на материале пьес Т. Стоппарда "Розенкранц и Гильденстерн мертвы" и "Травести") Автореф. дис. на соиск. уч. ст. кандидата фил. наук: 10.02.04 / Е. А. Васильева. – СПб., 2011. – 21 с.
2. Дронова Е. М. Проблемы перевода стилистического приема аллюзии в англо-ирландской литературе первой половины XX века). – [Електронний ресурс] / Е. М. Дронова. – Режим доступу: http://www.ebiblioteka.lt/resursai/Uzsenio%20leidiniai/Voronezh/lin/2004-01/lin0401_15.pdf
3. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – 716 с.